

20437

Landsmåls- och Folkminnesarkivet
Uppsala

Gästrikland

Hedesunda sn

Wendin, Vivi 1949.

ULMA:s frägel. M. 87 Humleodling
och bygd.

53 Bl. 42

20437

K03D

Feb. 17/12

1.

Svar på frågestika N. 87 Humleodling och
Brugg. Hedesunda
Gästbord.

I Humleodling

1. hümbo är levande i målet.
Men vanligare är, att man säger
hümva. En del är de äldre vä-
ga hümva. I sammansättningar
blir det mest. hümst- eller hümst-
b. ex. hümstgack, eller hümsttopps
eller hümstgack eller hümsttopps.

"ka va khaft dem had hümke"

"de va mest fenzare, som
jak da vara på hümkan."

"for had om myffo hüm-
bo."

Annars benämning på hum-
le är böska. Men därmed avses ej
växande humle utan den färdig lagade

ULMA 20437. Vivi Wendin. 1949
GST. HEDESUNDA
Frgl. M. 87

Stagade humlern, som tillsattes drickad.

"Bestann skall tillsättas ist"
Se vidare under 2, 3 och 19!

4. Beteckning för humleranka är är hummöranka, hämmölranka eller hummörreva, hämmölreva.

"dom dä hümstranzkens va loz vers."

"dom lera brozot sty op dom de hümstranzens." (66)

"dom loz ver, dom de hümstranzens." (99)

Se vidare under punkt 3!

Ovenämningen hümstranzens kan även användas. Men då säger man oftast endast prä den

ULMA 20437. Vivi Wendin. 1949
GST. HEDESUNDA
Fögl. M 87

slin gran de stammen

Fruktstsälbringarna kallas
humsbjörns.

"ha va gatwa humsbjör-
ns, som dom använd o jod
bestann av.

Hummetgård: Humlan har odlats
mycket allmänt i Hedesunda
I en del byar har varje gård,
hur liten den än har varit,
odlat humle.

Men det har även funnits
byar, där man knappast alls har
odlat humle.

Det har funnits riktiga
små hummetgårdar på en del
äkrar. Men en del har haft hüm-
mölgårdar hemma vid gårdar.

ULMA 20437. Vivi Wendin. 1949
GST. HEDESUNDA
Frgl. M 87

En del har endast haft ett par stänger hemma på någon plats på gården.

Även vid fäbodarna har man odlat humle. En och annan har odlat så pass mycket, att han kunnat sälja eller gett eller bytt bort. Men detta får anses som något ovanligt.

En del har varit blygsamma att köpa ritt humle.

"Humlan odlades allmänt för. Då fandes en hummögård i vorenda gård. Döm skild är ett ikörstycks o odla på då. De hade på en kulle utnar vägen."

"Döm hade humle ve vä" bonngård. Då fandes till o mä" ve

somgat fåbodanö. Hå va myfzo
 o göra mä en hummölgård. Då
 skall rissas o storas. Hummölågärrö
 ringla oppr ettör störanö. Fört i sep-
 tember plocka döm humla. Humlan
 är tajjon nu, sa döm, när döm hadd
 plocka humlan. Tem som helst feck ploc-
 ka humlan. Hå va döm, som hadd se,
 som gjord då. Gamla gummör va styv
 värro. Men hä va ju innt myfzo o plocka
 Hå va värro ärbets mä humlan än
 så. Fört på värn skull an storas.
 Långa stora hummölstörar (hummölstör
 användes som ställbord på en lång,
 stöig person d.e. "en sämre då hummöl-
 stör" kan se de ut som en an
 hummölstör), hadd döm ^{sagt}. En tåra iväg
 o få fast på hummölstör o ha va

närhan da första gången, som ve
jod ha varit o stora. hūmhan bāro
gārn jod ut.

mer ve had phōka dem ^{der} hūmsh-
lupns, sa skol dem lōghas i sōhrr.
en del had hūmhan ve na utstōlōn.
en del had, sa dem hōna ~~selja~~
selja ad varān."

Sāka for da, at om had
hūmsgōdōr, dem leta op man bāh-
knal, som da int vaks na vidars
ga, o sa jod om dit sprōnmūl,
o sa sāmha dem i hōp grānis o
had opā. grānis gābra līk, son

2) sprōnmūl fik man under vedhavas
eller på golvet, vedboden om där var jodgolv
gārn = fjälen. även gārn kan man
få hōra.

?

13

stora delen med språk. gänns stog
 ju v Gilra sa ha jak latars v
 sligra evag. man da va stika da
 dar, som i ahlo fandes da int
 an kumstgag, o i en del biar
 fandes da aldre fols. man som
 dem fran ahlo dem zoff mest
 sin kumha ve gustafstra. he fan-
 des ju byggeri dan, o dar for
 bondens he stan ma rina las me
 va dem nu had v rdel o nar
 dem for hem va dem nu ve
 gustafstra o zoff kumha, han
 var int va uttoku, sa ha jak
 bra o anvend m en gog tal.
 he va selam ve jof dreku pa
 ren kumha. na dem jak en da

biar: byar

ULMA 20437. Vivi Wendin. 1949
 GST. HEDESUNDA
 Fagl. M 87

saffron

~~kambrer~~ var ind kumbran
 for helst utan ha var so de
 chogr om saffron. man ha fan-
 dis dom han v som adha so dom
 sold. som yom of ja om dom
 adha sa som salt. Samm du kum-
 la som dom goft i stan som va
 blot lag dom ut o togka v
 senm lag dom nurr i jorvar v
 foivare (aa)

"Ja du harve hammol-
 gal jag v. O ha va ett farlet
 schai nu en du hammolgarin. Man
 skall ratt opp stor. O d skall va
 en fot mellan storan. O ni skall
 da risa va var. De taru te skots
 först du etter ris o ni hem v risa.
 De lag oppu da gamla riso. De

skäll ris om hämmölgarn sa ve
 o vi tog av hem hämmölstör. De
 riva o störa på en gång. Men hän-
 na riva först o o störa sen o. De
 behövel just vid jodelen hämmölgarn
 mint. Hä vart jödning av "borar o vä-
 sm. Hä togs alla bord risö, andra o
 tredje årvisso va rutts invändör. De Gyngige
 fändes myfje humlö. Men dom kom te
 sis o köft o. De feck veest för skäl-
 gjann. Hämmölstängölnö skäll va o-
 bäcka. o var i va, att dom mint
 hadd ris, vi tog dom hälm. De hadd
 allk en 20-30 störar. Men hä fändes
 dom, som bäre hadd en pas-ku
 o. När an vart möjör då vi
 tog dom nerr. Som tog ner störanö

"bor-ar = ans = barr

o plocka är dom då tuggonö. Te
 hadd humman i samma. Hå va
 eh i hammollännönö. "öö"

"Pöndönö odla humla. Pönd
 önö hadd allte en hummögärd. Hån
 i å hadd böndönö bra ordna mä
 una hummögärder. Döm hadd döm
 hån i å i "hä etör varann i samma
 treka. Ja, en del hadd i ni bakras
 o, ja har vare mä o lacht en ny
 hummögärd jag o. Subben hadd säje
 sägar, som lan skall ha o rätta. O
 så hadd an säje spänjörd o harka
 o lag färar. Ja minns döm skall tuggas
 i vinn värdör stuch o döm då tuggonö.
 Ja minns ännu, om då va ätör - värdör

2 rika = rad, räcka

1 hä = väg med äkrar på båda sidor

eller nor-söder, som stäm skall
 lägga ~~stäm~~ ^{stäm} skall lägga stäm då kungö-
 rlan gjord ^{finas} ~~finas~~ ma spaden. Bra nog
 sätt lag den stäm då kungö i fö-
 nö, ja, här va nog ungefär 1 1/2 dm imil-
 lan. Sen då, när ve feck i ordning
 stäm ve o risa för solen. Stäm lag
 us hälm o risa oppå. O så häld
 ve "barkade" fina stänger skall stå
 vara. Fina smiltiga stänger är grän
 skall stå vara. Sen då, när ve skall
 stå vara på humlan, så tog ve ner
 stäm då stängö. Ve lag o kall
 stäm o plocka av hummottluppö
 o så lag stäm ^{stäm} stängö i hög. ~~stäm~~

2) smiltiga - smidiga, smala

1) Ymfj sid 9. Den sagesmannen uppger
 barkade stänger. Detta borde ha varit
 vanligt

Döm

Bucka sa ner dom. O så glocka dom
 o togka o budd ut utta o abba
 dom för vata. dom budd ut dom
 på lakan o tog in dom om
 nätkänö, om två skäl bi rängor
 o senm då hadd ve du i säckas o
 yard, less ve skäl använd du.
 Tågöri bar ve ut i nu skoksbäckas
 ten del hadd humla vi dom sädel o.
 Prästön skäl ha kända på humla
 han v. "

våla

"Kommer man se våla kan
 man få si myggs humla än i denna
 Hå hadd dom se pyrdna. Men efter gam
 mall hadd dom menn humrotster ve
 varenda gäl. Om höstunö glocka dom
 dom är) Tärans tog ner revörö. På
 väranö skäl ha luggas om igen

ULMA 20437. Vivi Wendin. 1949
 GST. HEDESUNDA
 Frgl. M 87

Tuppinnö plocka dom är v toska
i solen. Dom kamma använd humlan
två gånger. Hå vard innt utbräje, utan
dom toska om är v använd om
en gang tell."

II Maltberedning

4. Malt. Den allmänna benäm-
ningen är malt. "malt ha god
dom gahr."

dom sats tel malts o
humkan."

"malts veta dom jama
maka hema."

"dom brod malts skol bi
bakt, om dom brosa de hema. dom
had saltstenar ellör hammkvämnar
hemma o mald malt."

Se vidare under punkt 7!

ULMA 20437. Vivi Wendin. 1949
GST. HEDESUNDA
Frgl. M 87

5. Det vanligaste sädeslaget som användes vid maltberedning var korn. Men man kunde även använda korn + råg. Urdantagsvis lyckas man ha gjort öl på enbart råg

"fladd döm rå, kanna döm bygga julöl på bärö ryg"
"ha va mest korn som döm malta av"

"na, döm fak in 'sad, sa tog döm o braska lite, sa döm skol kom te o jor malt. ha va mest korn döm had. (A.A)

"skol en ha rikke got o kraftet draka, da skol man ha va ryg o korn. ha waf

En del säga sa - döm

ULMA 20437. Vivi Wendin. 1949
GST. HEDESUNDA
Fgl. M 87

kräftel malt, så om ve då t. e. god
 på fyra hävspramm, så tog döm en
 hävspramm kom o tre hävspramm
 rög." (66)

"Horn bradd då vi" (L.F)

"Hä" kämnd nämnd gång
 o att döm tog o blanda mä
 hägra. man ha va d'o mitt
 vanlet innt. Hä va meendeh horn
 döm bradd. (L.F) (21)

6 "Mälta", användes som verb
 i betydelsen bereda korn till
 malt samt allmänt i betydelsen
 gro.

"Pärörö" mälter; hä är
 för värmt.

"om ha bir fo värmt

"pärrens = grötalisarna

2 del finsk ännu ett utskänk mälta

mätta sedor i Gylans "

Men om ordet gro användes även gro.

7. Här nedan tällnas några yttanden som sagesmännen själva lämnat

" förf. a sa skol. dom
mätta kon sa dom fak mätt. dom
brad ut da i en mättlars sa
da skol gro ut. he kona kom
ut bra hog lona pigar. da lag
val 2 tum fjokt prä. dom da mätt-
lavarö. Sem skottades (skötas)
dom i säckar o bars i basun
o där hadd dom ella oyr
värö. Da skall da löstas kraf-
tel. Sem skall da mätas & mätt.
Da mads hemma. Dom brodd
da vard bättor. Da skall krossas

Dä feck innd malas för finnt
innd."

" Först lära dönn laga te
malt. Dä va en lång lavo, som
dönn lag kommö på, o så skall
dä blötus o mälta ut." (V.B.)

" När dönn hadd bröka,
så tog ^{en}ur en summa kom, o så
fylld dönn på vatten, o så rörd
dönn om sädon lito imillanät
Dä där kallas rö iblöt. När dä
hadd stått i blöt bräckt. Ang-
nar o så flöt opp. Så skämmas
dä, så dönn feck bort sämnd. Sen
skull dä ligg i värmor, så dä
mälta. Mälton börja sprick ut.
Dönn hadd en mält lavo mä si-
dör, dä skull dä värmas o mäl-

1 de formen!

das, o vart hä fö fört blött döm
 på dä. Dä slog i ett uthus prä
 vindörn. Ve hadd ett par bockar,
 o var ä en dä skivan. Dä skall
 lusa lita mot ett "börst", som dä
 ramm ur, o så feck hä ligg dän
 ner o så värmer o mälla. Sen
 essd ve oppr dä i säckar o bredd
 i kring, dä prä lavari. O så feck
 ve stänga tell, så dä skall håll
 hettan kvar, så dä vart alldes
 genom fört. ar ä dälet kom
 mältan dä innt nä. Döm rörd
 om dä i blann. Händrönö rörd
 döm mältan nä. Hä lag väll
 ungefär 1 1/2 dm. högt prä döm
 dä mältlavari. Hä va fun timmors

"börst" = ett borrad trä

o de former inte längre rida!

göra o sköt mättan Min moder
 va född ve Stungsgården i He-
 sunda. Hon lära håll folk mä mat
 o druka i blann O så när folk
 var i körtan, skall dörr in o
 ha så en kanna öl. Hon mälte
 22 tunnör kom en gång. (A.A)

" En mälte dä skall
 va en kanna. När dörr mälte
 gjord dörr en mälte prä en
 kanna. En bra stor bonngäl
 härra göi en tre tunnör. ja
 hadd två mälör ja. Te mälld
 mälts. Mälts har allte väre
 grövss mälte "(OÖ")

" Mälts skall mälts förd,

" Denna lag i närheten av kyr-
 kan.

grä en laro. Hä vart så kelt så
man bränd så grä laron i mat-
to."

"En del för ju "te bränn
o feck malts mala i o. ja minns
ja var åt min matmor en gång
o hon sa, att om vella ha mal-
ts gränt mala, o hä sa ja.
Men när ja kom hem, må dä
var ä alldeles för gränt. Hon
kamma runt ha dä. Men runt
förtog ja dä. En del vella ha
idä frysled grofft. Döm skall bä-
ro ha dä klyv.

III Maltkycker.

Den vanliga i orten

"te bränn = till bränn. Även
te bröq kan man säga.

efter gammalt använda malt-
 drycker berättas dricka. I
 bland kan man säga svag-
dricka. Men "dricka" är vanligare.
 "Ja, för madsm dricka
 i var eviga got. den bara svän-
 jet ha dricka."

"Uch, ja minns en
 då drickskammän, som stog
 på botö. Han kamma va all-
 des fall är gult. Hä va så man
 kamma krekas, o så drack alla
 ur en då, o "ungarö" kamma stå
 o bubble, om hä va en sann
 "då" mä pip. Ja vart då så
 "kräsmaga. Hä va ryslet vanlet, att
 man vart ljuddon på dricka. "Hä

/ kräsmaga = lätt att få kvägringar

Du ha en gång drucka i let hä.
"ja, mor hon gjord dä
så gött drucka, så alla sa att
dä var innt många, som kenne
göra så gött drucka som hon
innt." (P.M)

"En del tradd dä ryslet
gött drucka." (P.T)

Med oh menar man
ett kraftigare slag av drucka.

"oh ha va jüst som
stapkar hä, dom jod ryslet stapk
jübröth."

"E stövat gjord dom dä, som
va sämmör. Ha kalla dom för
spisöl."

9. Specialbenämningar på drucka,
vilka avse den tid, då druckat

ULMA 20437. Vivi Wendin. 1949
GST. HEDESUNDA
Fogl. M 87

användes. är änjesdricka o julöl.
 "Hä" var då ryslet, ~~drick~~
 rolet, när ve skull se änjes. Då
 hadd dom bygga en summa dricka
 som dom kalla änjesdricka. Trä
 va särkelt särkt o gött då där
 dricka. O då där dricka skull ve
 ha, när ve jeth se änjes. skull ve
 ha då där änjesdricka o en del
 chack då så dom vart rakt full. Då
 va ryslet kraftet då där änjesdricka.
 (Kilf)

"Dom bygga julöl. Då
 skall va rög i julöl, om dom
 hadd rå o mer malt. Var i
 höst, gjord dom den ma samman
 etter den den andra. Hä kamma bi
 så surt i blann. julöls etter juldricka

var dom noga mā. Dā fozdēt dom
 svortkrifa varan ma da bästa. O lat
 varann smaka. mōsfār sāla myffs
 om olika slaks drēka ēter gāmat.
 dom had svāgdrēka o jūdrēk o slōter
 ēt. ēt va drēkt som da stārkrēk
 varmā dom o drak for fozylning
 (19.21)

"En fforten dar - tre vickir
 for jul på en "vundersaften" kom
 byns alla pytkar mī väcker på
 ryggen o gick i bonngårdarō. O
 där liggd dom malt. o hū var
 innt frågan om, att dom ^{int} skulle
 ha ^{int} dom lära ye dom. En koppa
 for dränjōr o en kätv for pygar
 skäll ēt vāra, o dā dar samla

Vundersaften = vōndagsaften

2) Obs. Hār minas ej kulur i samband med
 slättern

ULMA 20437. Vivi Wendin. 1949
 GST. HEDESUNDA
 Frgl. M 87

döm chaps o så var ä vissa galas
 som läst oppr byggstuga. Senm skäll
 döm bygga juldrängdomar, o där
 hudd döm rystet rolet. Flickönö stödt
 om, o pirkarö passa oppr mä vatten.
 Döm hudd rystet rolet

"Ettoral yper döm yussöl"

Ja, döm bygga storköl,
 som va så starkt, så döm kamma
 upp så alldes fall. Drängor skäll
 hu en samma tol o i årslön. Hu
 går två rar på en samma. Hu ä unje-
 fär 50 l i en så. När julmörön kom
 då skäll bonn o husbonnschys ha
 opparsning. Men på annandagen skäll
 tjänstschys i kyrkan, o där seck
 döm lara härbar o körd i kyrks
 från kyrkan. Ja minns hä va en dräng,

ULMA 20437. Vivi Wendin. 1949

GST. HEDESUNDA

Fogl. M 87

som hörd i käll, så för dom fram, v
 gigan från a (flinade; skattade). O
 sena grä ettormiddan var v red där;
 att användaren i byn skall här
 nystur på samma gäl, som dom
 hadel lara byggs lyan. O innanför
 dörrs hadel dom en kittel mt
 druka, v så var ä en skypa som
 dom feck druka ut då, om dom var
 töstlin (störky)

O He jul skall gigan
 ha ett 1/2 staps brännvin v, så
 fram hämn för de sjukost, innan
 ann gesh. Dom feck v fru v lag v
 lag för. Dom var ju litö fall för
 skas. Hå var då bilded polisvason
 för, hä va boon då som lära se
 hämn om dom, om dom var fö

ULMA 20437. Vivi Wendin. 1949
 GST. HEDESUNDA
 Frgl. M 87

fäll. En då älskman, som drängen
 feck liksom i löv, som skall han,
 ha afall till va värm, som skall
 fängnas eller om han välle ta till
 en gång drucka."

Dom gjord öl o drucka.
 Ha va allte funktimmis, som bygga.
 Ha va funktimmisgöra. Min moder va
 födel ve Stungsgårdens i Hedersunda. Hon
 höll kärans må med o drucka, när
 dom reparera ve kyrkan. Dom mälta
 2 1/2 kärnor horn. O så kom rocksbarnen
 in o skall ha en kanna öl, sen
 dom kudd vare i kyrkan. Ettorät bygga
 dom gusöl. Du va sammis" (aa)

På värm o gjord dom
 särskild gött drucka te mestimmer
 o så grynna dom igen en då bygga

© så slog dom äger en där se messom-
mar, & så gick dom se varann &
smaka är."

"Starkt drucka kalla dom
för öl. yutöl bygga dom. Så tog
dom ~~de~~ du första första se öl. ©
senm laka dom us mar, & så varst
ju sammor. Du kalla dom för
yutöl."

"Ängsdrucka gjord dom så-
skeld stark & gott."

"Störinnä så varst på
slute. Så va ju sammor; du kan
man första."

"I anntin du skall
dom ha bätter, du skall dom
ha öl."

— — — — —
"anntin = brud tid t ex. vid stället och
sköld

ULMA 20437. Vivi Wendin. 1949
GST. HEDESUNDA
Frgl. M 87

"Vord" är det alldeles färdiga
ojärta drickas, även färsköl kan
man säga.

"den fet o smäka av
vöfön o."

"Le juhr god som na, som
va gst väss, he va vöfbölar, na den
brugga le juhr, sa tog den av lit
vöf o had le diggna, na den god
vöfbölar."

"Jäshöh sa ve, var o vög
o jand föföh he var o bäta he
va da som ve tog le jühöh."

"ve böka ehöjv da, sa
val he vof."

"Senn hoka dem vord, Dem
hoka ehöjv da tänge"

"Härkänö skäll allt sma-
ka vörten, Da var allt bruklet Da

"ymf. sid 31

ULMA 20437. Vivi Wendin. 1949
GST. HEDESUNDA
Frgl. M 87

där visst kändes. Döm välla så garna
gärna gå te bygghusdörren "

" Döm gav varann smaköl
o. Döm gav te gränmas o så. Döm
tog en kruka o gav varann, för döm
skall få künna hur gott det va "

11. Betäckningar för svagt eller dåligt
dricka:

" döm välla ju jäna ha gott
dricka. man ha va vilka om del
hadt de, som va kont o dålet
o "

" en kan förfä at ha künna
bi va dålet o ruf "

" döm jod na, som döm
kala starkt starkt o. de va kräf-
ket värs. de drak döm varmt ve
föjter föjter. o kom döm in
o va föjter, sa drak döm om "

hän varmt för, de jod rystet got
o varmt i krysset.

"En del koka ehop vord
så rystet, så dom feck rrys, dom
koka o koka, sed da vord alldeles
fjort. Dom ve mena mä "vord, vee
gag gästä da, att hä va druka,
ommas ve rätt he jätton" (A.A)

"var en fultfrysor, se
var a o ga äter en koma för o
värma. men he va nt äla, som
ihud riket starkt äla gäner, dom
hona ha ällis suf ystet o pa
van briga dom, som ihol räku fo
isman. var he fo suf, se tog älsor
o skaff i till kriter. da var he
biler."

2 fultfrysor = riktigt fuser
1 ystet med 29.

"an del koma ha se sef
dräka, sa a va vrädet."

"an del had da sa font
o "gästos dräka, sa ha va do
läts langk."

"Häranö skäll ha ducku
döm kom o skäll ha fäktk, var se
stog o jast."

"Ettorino var sammör. Flä
va bäro langk. En del kanna blanna,
sa hä var sitö bättör. Flä va mä
söm döm kalla drangk eller dragg!
men hä minns ja vord va da vä"
(B. B) (Ingen av de övriga sagesmännen
kanna tell detta rista uttryck.)

12. Angående 'starkt druka' se före-
gående.

"gästos=vattigt"

ULMA 20437. Vivi Wendin. 1949
GST. HEDESUNDA
Fagl. M 87

13. Angående adjektiv, som beteckna
vissa egenskaper hos dricka, se föregående
de.

"om den had i mjölk hümra,
da var a baskd."

"mor had sa set o
god dricka"

"jak ha sta fo färje
i kånan, var ha ju avsläjs"

"ha var jölmst o avsläjs,
om ha tog in i värmm fo
lärys."

"ha höna säga, men den
jak drak de ande"

"Om ha va dälet me
mälm i non jak, sa höna den
säga. 'i den gan sa den bärs
suf dräka o stähd bot"

"ha säga, sa ha va

aldre vridet eblann.

14.

"Brygga är levande i målet
 "dem had en stor dräktstone
 som dem slog op te messommar.
 Hå va god. ha va messommar dräka. ve
 brygga da i mas. dem säde da
 at mäs i h skol va da fivarst"
 (L. F.)

"Färliga gøhar kom te
 es o väla zøpa. ve had va god
 dräka."

"dem brygga mard i va gøh
 for."

"om mor brygga da va god
 dräka."

"he fins dem, som bryggar
 dräka an i denna dag. som i røks-
 føy bryggar dem dräka i en del
 gøhar. o for brygga. dem o baka

merst i va gosh"

den trod, ce va se hälla
samt o dräcka dräcka för, o ju mins
min far värd så ängste, när folk
böja ad färskmat. Han rikket rätt
o bekräma nä o nä "Har sku du
bi, när int folk äter närm salt-
mat. Har sku du bi. Du kan dom
ju innd dräcka nä kuller. Dom bygg-
ga ruset nä dräcka. Dom drack mest
dräcka för. Dom drack just innd nä
myggs mjölk innd ämnsone var
d nä nä karanö"

Även göm dräcka kan
man säga. Även köka dräcka kan
man säga enstaka gång för höra
i betydelsen bygga dräcka. Om ^{man}
värmer upp dräcka till kokpunkten
för att dräcka det för att bli varma,
säger man kok upp eller kok på

dricka

"Hä va sällan dom gjord
dricka på ren humka."

"dom jod dricka på
en söna kon, om ha va ma
mindst stältn. o en stor bön-
gah jod på tre"

"min mjödet jod dricka
på 22 söner en gah"

"dom dricka dricka älmant
for"

"Brygd" är levande och gam-
mall i malet.

"Döm hä stor byggnad
va ju höst o vär"

"dom jod en stor brygd
på van o den skol rika söst
söman o se en på hösten o
den skol va rika se van"

Kägon annan beteckning
 för bygel nämna ej sagesmän
 15. Beredningerna av dricka
 ägde vanligen rum i bryggstugan.
 De, som ingår bryggstuga ägde,
 bryggde i kokst.

"Ja, dom hadel meendels
 "bryggstuga ut bugarstuga, så dom
 hölls där v brygga"

"Flu va så, att dom
 kanna få lina bryggstuga v."

"Dom kanna rüst i
 ordning v hållas v brygga i kokst
 v."

17. Det lyckas även ha före-
 kommit, att man direkt kokat
 dricka i stället för att brygga
 det. Men det lyckas inte ha varit
 särskild vanligt och ingen av

1 även bryggs

sagesmännen kan lämna en ut-
förligare beskrivning.

"Ja, härlig smak, att döma
koka drucka v. Döm rätt till v
koka i kottor. Döm koka us maltor
riktes då, v så rätt döm till hum-
la v jäst baketter. Men då där
vart ju innt så mjölk, v innt var
så så vanligt kottor.

18. Stark joukomes allmänt
i målet. Därmed koser man både
den blandning av vatten och malt
us vilken vörken framgår, och den
fasta ämnet, som är kvar i brygg-
karet sedan vörken avsilats. Vanligen
menar man dock det nitrammela.

"meston stol bästa mjölk-
korns ha ha va så kraftig fört
vör."

"mästern tog dem ju väru
pa o gar te jærrens"

19. Här nedan följer nu, vad de
olika sagesmännen har all ~~för~~ förtäljt,
hur jävra byggringen gub till Pänbild
att beakta är, att sagesmännen be-
rätta olika om hur humlen tillattes
kross skulle maltet ryftas. Detta
är den vanliga benämningen för
att fukta maltet med vatten.

Den fjärde beskrivningen
är vanlig, ty där beskriver sagesman-
nen, att maltet kokas med humlaren
Sagesmannen skildring kommer här
odelad.

"En del satte te maltet o
humlön o koku dä där mä vatten,
o så tog dem en hummölvil o lude
kväs över kars o vird ju vatten"

ULMA 20437. Vivi Wendin. 1949
GST. HEDESUNDA
Frgl. M 87

"Först är allt, så skall vi
 ryfta malto. Då hadd dom dä i
 Karö o slog på lite vatten o lott
 hä stå o rök om dom koka upp
 vattmurar o rök på. Dom tog så
 många vattmurar, som dom behööv.
 Senn rök dom bakas. Så va en 2-3
 vattmurar. Senn hadd dom i humlar.
 O dä feck kote chaps. Stä feck kote
 en - 2-3 timmar.

Senn dä var ä o fort-
 sätta. Dom tog ett kar mä hälm
 o ~~lugg~~^{lugg} spörk. Dom va bann är
 hälm o lugg i bötker. Då lugg
 o lugg i dom dit humlar, så
 kan feck rinn är. Senn var ä o
 ha blit malts. Senn var ä koka
 ryan. Dom koka o rök på om
 o om ryan. En kvard eller fjögö

ULMA 20437. Vivi Wendin. 1949.
 GST. HEDESUNDA
 Frgl. M 87

minuter skall varje drucksmur
 kokas. O så rörel dom i malto "(22)
 " Dom tog ett stort kar
 i slog malts i. O så värmd dom
 vattnen o slog på helt vattnen, o
 så kadd dom en spada o rörel
 om (när dom malts, då rörel dom
 malts på händerna, men nu kadd
 dom en spada) Den där spadarn var
 väl 1 1/2 m. lång 1 1/2 dm. br. O så
 kadd dom en skiva. Den var liksom
 en guss på två pinnar. Dom där
 sakerna fick inte användas till
 nå annat. Dom var gammal, så dom
 var alldeles smörkrun, för dom kadd
 rörel om i drucka när dom så myggs.
 Dom koka där där stäng på stäng
 o rörel på.
 O senn då fick två stic

ULMA 20437. Vivi Wendin. 1949

GST. HEDESUNDA

Frgl. M 87

o jänu. Munns ä stog o jäms kullu
 dom du järthöl. En del tog o ko-
 ku stog litö är vörton, sä dom
 feck surap. Väst ja ylönd en sek.
 Dom kunnu ja imm sätt järton
 te ~~vörton~~ märkon imm. Dom hadel
 ett kar breve o. o övör den lag
 dom liksom två kuggar. O prä
 mittor du millen dom du kugga-
 nö var sä liksom ~~var ä liksom~~
 vävvo är lagor liksom en körg
 o sä en hälmstapp. O sä lag dom
 humlan oppi en du hälmstappor, o
 sä tog dom ett ämbar. Sä va
 öppunthöl i du där ämbars munns
 ja. O sä vst dom opp vörton, o
 sä feck silu genom en du körgen eller
 vävvo eller vävs = väfs

ULMA 20437. Vivi Wendin. 1949

GST. HEDESUNDA

Frgl. M 87

va ja stä säga. O renn dä skäll
 dom rätt te jästör. ja vet alle
 dom höffl nänn jäst innd stadel
 dom innd, gub dom o länu. Sta va
 sä, att jästör yörk te botton i
 druck hagganö, o den tog dom vä-
 ra grä. Men i blann hämmas dä
 välb bi sä fel grä'n. Han tog
 innd vämmen. Han tog innd jäsming.
 (a.a)

" Te hadel vatton grä o
 röd om, sä dä vard höcht. Förd lug
 ve hälm, o sä sag ve dit muller
 o renn vatton, hett vatton. Sen
 tog dom dä stärbark te jutöl, o dä
 andra yörd dom vragdrucke är. Sen
 skäll dä svalas o jästas. Döm jästör
 opp jäst, o dä fesk stä, ten dä tog
 jäsming. Slumlan hoka dom för sag

o rätt se ettörät, för o få berkan
grä drucka."

Döm tog ditt vatten o drog
grä malts i ett träkärl, o renn skäll
du rivas, ni du feck tu rötman.
ju tanjer man stid, den rötters vert
du. Senn koka döm egg mura
vatten o rost grä. Senn döm kudd
koka egg ni mygga vatten, som döm
berättna, där laga döm se rötter.
Stu va ett särskell kar, som drog
grä tu träben. O ni lag ve trä-
sticker i böllor (jmf. ned 40. och 42!
A. A. beskrives grä ett annat vis) o
renn hälm. Så där hare var a
noga må. Så feck döm, innt tu
se annat än drucka. Stu va ett höl
i kanten av böllor, ni tu ramm
over i ett kar. Senn koka döm

chopps där där, så där varst vord.
 Då skall kokas länje. Där yrara
 jäst o färba app.

Hä va nä, röm dom
 kalla drangk hū va vord dū rita
 i jästare."

En del huddel ~~o~~ en hummrot
 sil o lug humlen i, o nä slog dom
 rison genom en dū rison. Då varst
 hū ju smak. Men en del koka hum-
 lan o "

"Dreka skall ju jära. Hä
 va rita, hur i jäst. I blann kanna
 dū da jästing ferd nog. Men i blann
 kanna dū da länje bi. I blann feck
 hū stä o jära räst dymgen, I blann
 kanna dū ju jära en hū dymgen o"

När druket var färdigjäst,
 skulle det tappas upp i kanna."

"Därefter skulle det lagras.
 "Senn då så tappu ve på
 kunnor. Te hadde en kunnil för o
 jä nes ä fims o klart. Då va rakt
 som o rila genom rikt. Flan va
 runnid en då kunnilten, o ni var
 a ett höl. nu ett stycke trä, som
 va böra nu höl. O senn när ä va
 färdet, sådd dom i en tappu."

"Då va brunget, att dom
 lära ha en kunnitappu."

Senn då skall da tappu
 pas på kunnor. O dom skall göras
 ren riktet o identitet. Flå va roga
 då där, stå ja råga. Te gjord ren
 dom nu enlag. O gjord dom nu
 gränsvärder, så nog vard dom rikt-
 ket ren allte, o senn då var ä
 o tappu i kunnor. Flå va en svicke

sypri kanton. Så va kunged o ha
 på då där ariss, för hä jäst ju, som
 hä va tappat på summan o. Om hä
 jäst för myffs lämna dom på svikem.
 Som sypri ett liket högt må en grinna.
 O så var ä ju sprunghöl. Hä va ge-
 nöm sprunghöl, som dom tappat i drucka.
 I sprunghöl hä skull tappas igen
 rullat. Hä var ett fyrbanket höl o så
 var ä ett lock sprunghöls. Så står
 sprunghöls gussa precis. O så var ä
 fasta bänghas i hällam, som summan
 låg på. Hon skull ligga nämn si, för
 drucka skull bi gött o lugra. Sen då
 när dom skull ha drucka, var a o gå
 o tappa us en då summan. Tappikote
 var i ena ändam av summan, o så
 var ä förtas en tapp i då där höl.
 Så hä va två höl på druckstun-

ULMA 20437. Vivi Wendin. 1949
 GST. HEDESUNDA
 Frgl. M 87

nan utom svikam. Hå va grunntrøls
o tapptrøls"

"Ja, serom ve. hadd tappa dru-
ka pui lannan, var å o grunnu igen
grunntrøls, o så fekk Hå lagras en ti."

"Hå tann stå o lagras en
tid, så då fekk satta nå. Hå tann lik-
søm gjunka, så stå vart klust o fjend."

20.
Gemensam bygd har endelig
samtlige sagesmän ej förkommit med
undantag av den bygd, som byns
ungdomar hade för ett gemensamma
julfirande.

De flesta byggade dricka
jälva så de hade för ett halvt år
framåt. Men det fanns ju ett och
annat mindre ställe, där man
inte hade råd eller tillfälle att
bygga tillräckligt eller tillräckligt

ULMA 20437. Vivi Wendin. 1949
GST. HEDESUNDA
Frgl. M 87

gott för de större helgerna. Dessa
gårdar kunde då antingen förvä-
ra köpa eller låna på något stor-
re ställe.

De messömmars hade ve
en stor druckstimma, som de stog
opp. De byggde messömmarsdrucka,
när de byggde sömmarsdrucka. Då va-
r man för manöl bis bäst. Fatti-
ga gårdar kom de öns många gängör
o vella köpa drucka. Döm hadd kru-
köt o töffs i. Döm kamma komma
flera skjor de messömmars. Då munn
ja di. (L.P)

Man brukade också geva
grannar och bekanta dricka att
smaka.

" Döm gav varann smaköl
o smakdrucka o. yutols skull döm

ULMA 20437, Vivi Wendin, 1949
GST. HEDESUNDA
Frgl. M 87

ge smaköl av. Döm gav de gränmar
 o så. Döm tog en kruka o gick
 de varann omä.

IV Beredda drycker, vilka ej voro
 maldrycker.

Beredning av entänsdru-
 ka har förekommit på öken. Men sa-
 gesmännen ha endast knapphän-
 diga upplysningar att de angäven-
 de äro byggd.

"Ja, döm gjord må
 slaks entänsdruka. De skull va
 rystet kälro-samt brodd döm. De har
 döm enris o stör på hett vatten
 o stotor, ut o så jäst, o må var
 ä väl må annat o kan ja tänka"
 "Entänsdruka va riktet
 gött då o. Men ja vet allra att

dom gjord på bär entas, utan dom
 och hela kristans. Då skall va
 kristas må mjöjz entas på. O ni ko
 ka ve dom på kristans. O ni vilu
 ve stå v last en på lugn kallon
 v ni rätt ve te jäst v litz vektor
 Flu skall va hälsovamt må entas-
 drucka" (LF)

Samma uppgifter samma
 de övriga sagesmännen

Det har även förekommit
 att man berett ett slags dricka av
 björksav. Men angående detta är
 sagesmännens uppgifter ännu mera
 knapphändiga.

"Dom gjord på bär drucka
 är björksav. Men ja vet du rätt

1 drucka = björksav

ULMA 20437. Vivi Wendin. 1949
 GST. HEDESUNDA
 Fagl. M 87

int, hur ä yech sell, när dem bygga
sinn da druka på tälja. Hu skall
va hälsomt för ni.

Användningen av dricka. Dricka
var den mest använda drycken. Det
stod alltid en kanna dricka framme
på bordet i stugan. Som en gäst
tycks han att dricka us denna kan-
da. Man brukade också dricka (varml)
som medicin vid förkyllning och frost.
Även till matlagning såsom stroggna
använde man det I brett på mjölk
kunde man äta dricka till grotten.

"Hadd man innt annan
annan grötväta, tog man litet dricka
Pagersman. Gustav Uggla Lunda f. 1884
Olof Örtlund As f. 1866 Lena Frisk äs
f. 1860 Per Nordström Holmen

ULMA 20437. Vivi Wendin. 1949
GST. HEDESUNDA
Frgl. M 87

f 1860. A. Andersson Muren f. i Ålbo
 1866 E. Selin Falkebo f. 1863. A. Hil-
 ding Sevalbo f. 1869 Karl Uygla Andersson
 f. 1862 Antel Postum Valbo an. f. i
 Hedemunde 1867

Muckmyre den 14.12.49.
 Vivi Wendin

ULMA 20437. Vivi Wendin. 1949

GST. HEDESUNDA

Frgl. M 87